

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Актуальність дослідження. Аналіз досліджень з професійної підготовки вчителів початкової школи і наш досвід показують, що значна частина випускників виявляє достатній рівень знань з предмета та вміє застосовувати ці знання у знайомій ситуації. Проте варто змінити ситуацію, як більшість із них розгублюється і не бачить шляхів виходу з неї. Це свідчить про невміння інтегрувати здобуті методичні знання з дидактичними, психологічними, бачити нову проблему та знаходити шляхи її вирішення, вільно орієнтуватися в тому, де і як отримані знання можуть бути використані. Отже, цей факт винятково важливо враховувати під час підготовки відповідного кадрового забезпечення, зокрема педагогів-професіоналів нової генерації, які мають загальну і педагогічну культуру, розуміються на тенденціях, системах сучасної психології й педагогіки та здатні застосовувати нові навчальні технології в початковій школі.

Зважаючи на аспект нашого дослідження, ми розглядаємо необхідність логічної підготовки майбутніх вчителів початкових класів, які б володіли не лише знаннями, вміннями, навичками, а й способами розумової діяльності. Вчителі повинні бути обізнані з основами логіки для того, щоб сформувати у дітей культуру мислення. Саме тоді зміст освіти сприятиме оволодінню учнів логічними прийомами і способами діяльності, розширенню світогляду; формуванню вміння раціонально організовувати мисленнєву діяльність, вихованню самостійності в процесі отримання знань; розвитку логічного мислення; вміння розмірковувати, робити висновки, доводити; виховуватиме інтерес і потребу в нових знаннях, можливість самостійно «відкривати» нові знання, оволодівати новими прийомами діяльності.

Мета дослідження – з'ясування стану використання інтелектуальних логічних завдань у сучасній практиці загальноосвітніх навчальних закладів з дітьми молодшого шкільного віку, у вищих навчальних при підготовці майбутніх фахівців.

Вивчення проблеми розвитку логічного мислення в загальнотеоретичному плані було предметом багатьох досліджень (В.І.Андреєв, Ф.Н.Гоноболін, А.П.Дьяков, І.Я.Лернер, Н.Ю.Посталюк, В.О.Сластьонін, І.Ф.Харламов, Г.І.Щукіна). Проблема формування культури мислення учнів висвітлювалася й у психолого-педагогічній літературі: по-перше, це праці, що присвячені опису нових параметрів логічного мислення, його понятійно-термінологічного апарата (Г.С.Альтшулер, В.І.Андреєв, Г.С.Батищев, Д.Б.Богоявленська, Л.С.Виготський, Л.Л.Гурова, І.П.Калошина, Я.А.Пономарьов, С.Л.Рубінштейн, Ю.А.Самарін, В.С.Шубинський, В.А.Яковлев та ін.); по-друге, праці, які пов'язані з вивченням особистості як суб'єкта творчої діяльності та творчої індивідуальності (К.А.Абдулханова-Славська, О.Г.Асмолов, Н.М.Борисенко, О.М.Леонтьєв, В.С.Мерлін, В.С.Шубинський тощо).

З метою розвитку готовності вчителя до формування культури мислення особистості учня важливо створити у навчально-виховних закладах атмосферу творчого пошуку, проводити рольові тренінги, ділові ігри тощо. Ефективні для розвитку професійно-значущих якостей учителя рольові тренінги, учасники яких поділяються на три групи: «вчителі» (1-3 особи), «учні» (4-12 осіб), «експерти» (1-3 особи). Для кожної ролі пропонується інструкція відповідно до поставленого завдання. Наводимо приклад такого рольового тренінгу.

Завдання. Продумайте логіку пояснення теми (на вибір, враховуючи спеціальність учителя). Наприклад, урок математики у 1 класі, тема – «Додавання й віднімання у межах 10». Учасники тренінгу діляться на групи: «вчителі» (3-4 особи), «учні» (12-13 осіб), «експерти» (2-3 особи).

Інструкція для «вчителя».

Уявіть, що ви проводите урок оволодіння новими знаннями з математики у 1 класі. Вам необхідно створити проблемну ситуацію, всіх учнів залучити до її аналізу, використовуючи евристичні методи роботи.

Інструкція для «учнів».

Учитель вперше веде з вами, першокласниками, урок, тому ви виявляєте інтерес до особистості вчителя, вперше берете участь у процесі аналізу проблемної ситуації. Вам цікаво, але важко одразу зрозуміти вчителя, тому відповідаєте спочатку невпопад. Учитель наполегливо веде вас до розуміння змісту матеріалу.

Інструкція для «експертів».

Уважно простежте за ходом дій «вчителя», який веде процес залучення «учнів» до проблемної ситуації, її аналізу. Проаналізуйте, якою мірою методи і прийоми роботи, види завдань, які використовував «вчитель» у своїй роботі, активізують пізнавальну діяльність «учнів», відповідають їхнім віковим особливостям. Оцініть діяльність «вчителя» за 12-бальною шкалою.

Наші тривалі дослідження феномена готовності майбутнього вчителя до формування логічного мислення молодших школярів засвідчили, що в його структурі доцільно виокремити мотиваційний, інтелектуальний, діяльнісний та оцінний компоненти.

Мотиваційний компонент передбачає в майбутніх учителів: наявність позитивної мотивації до навчання; наявність інтересу до цінностей педагогічної діяльності; позитивне ставлення до професії вчителя початкових класів, об'єктивне уявлення про особливості та умови професійної діяльності; наявність прагнення до педагогічного самовираження, самовдосконалення; відповідальність за виконання завдань, пов'язаних з формуванням логічного мислення в молодших школярів.

Інтелектуальний компонент містить: рівень загальних інтелектуальних здібностей, настанову на творчий підхід до розумової діяльності під час роботи з молодшими школярами; повноту сформованості логічних операцій (аналіз, синтез, класифікація, абстрагування, порівняння, узагальнення тощо), вміння визначати логічні закономірності; знання особливостей організації навчальної діяльності молодших школярів, спрямованість на актуалізацію у них знань з метою формування пізнавальної самостійності; вміння застосовувати на прак-

тиці логічні прийоми, дидактичні ігри з метою формування логічного мислення в молодших школярів.

Діяльнісний компонент характеризується: наявністю комунікативних здібностей, вміння доступно, правильно і логічно висловлювати свої думки, сперечатися, дискутувати; умінням діагностувати рівень розвитку логічного мислення молодших школярів; умінням залучати молодших школярів до організованої колективної ігрової діяльності, що сприяє формуванню в них логічного мислення; умінням планувати й організовувати свою діяльність під час шкільних занять з формування логічного мислення в молодших школярів; умінням налагоджувати доброзичливі відносини з колегами, учнями та їхніми батьками у процесі професійної діяльності.

Оцінний компонент передбачає: наявність стійкої схильності до самоаналізу та самооцінки своїх якостей і професійних дій, спрямованих на формування логічного мислення в молодших школярів; уміння володіти методами психолого-педагогічної оцінки, навичками вербального впливу на особистість дитини під час занять; уміння правильно оцінювати досягнуті результати щодо рівня розвитку логічного мислення молодших школярів; уміння об'єктивно оцінювати перебіг процесу формування логічного мислення в дітей молодшого шкільного віку; уміння контролювати, оцінювати й виправляти припущені помилки під час формування логічного мислення в молодших школярів.

На нашу думку, всі виокремлені нами компоненти готовності майбутніх учителів до формування логічного мислення молодших школярів є взаємопов'язаними і взаємозалежними, тому повинні розглядатися в комплексі.

Безсумнівно, тренінг мислення на уроках математики в початкових класах сприяє розвитку творчих математичних здібностей молодших школярів. Однак, як засвідчує практика, не завжди цьому питанню приділяється належна увага: або бракує часу, або ж в учителя немає під рукою таких вправ, що потребують творчого пошуку, кмітливості, тобто таких, які можна було б використати з метою тренінгу мислення молодших школярів.

У шкільних підручниках подібних завдань, на жаль, дуже мало, тому ми пропонуємо вправи з різних тем шкільної програми з математики для початкових класів. Сподіваємося, що вчителі, використовуючи їх у своїй роботі, переконуються у доцільності їх виконання на уроках і самі складатимуть аналогічні, що сприятиме розвитку творчих математичних здібностей молодших школярів.

Наведемо зразки комбінаторних вправ, які передбачають, насамперед, маніпуляційну діяльність з цифрами і буквами, звуками і предметами. Їх використання позитивно впливає на розвиток в учнів елементів статистичного мислення.

1. Є три ноти: до, мі, соль. Написати різні буквосполучення, використовуючи ці ноти.

2. За допомогою цифр 3, 4 і 5 записати всі можливі двоцифрові, трицифрові числа.

3. Записати ряд чисел, в якому кожне наступне, починаючи з третього, буде сумою двох попередніх.

4. З міста А до міста В проходить дорога, а з міста В до міста К дві. Скільки доріг, що проходять через місто В, ведуть з міста А до міста К?

5. На залізниці 21 станція. Скільки зразків квитків повинна заготувати ця залізниця для кас усіх станцій?

6. Є чемодани і 4 ключі до них, але ключі переплутано. Скільки спроб у найгіршому випадку треба зробити, щоб дібрати для кожного чемодана ключ?

Вказівка: Щоб дібрати ключ до одного з чотирьох чемоданів, треба найбільше зробити 3 спроби, бо якщо три ключі не підходять до першого чемодана, то до нього підходить четвертий. Тепер будемо добирати ключ до одного з трьох чемоданів, що залишилися. Спроб треба зробити дві, а потім з допомогою однієї спроби доберемо ключ до одного з двох чемоданів, які залишилися, а отже, – й до останнього, четвертого чемодана. Таким чином, всього треба зробити не більше шести спроб (3+2+1).

7. У ящику лежать 10 пар чорних рукавичок і 10 пар червоних. Скільки рукавичок треба вийняти з ящика навздогад, щоб обов'язково серед них були 2 рукавички одного кольору?

Відповідь: Щоб напевно вийняти 2 рукавички одного кольору (не важливо, на яку руку), досить узяти 3 рукавички.

8. Під час виготовлення авторучки певної моделі корпус і ковпачок мають або однаковий, або різний колір. На фабриці використовували пластмасу чотирьох кольорів: білу, зелену, червону і синю. Які можливі поєднання кольорів корпусу і ковпачка ручки? Випишіть їх.

Відповідь. (б,б); (б,з); (б,ч); (б,с); (з,б); (з,з); (з,ч); (з,с); (ч,б); (ч,з); (ч,ч); (ч,с); (с,б); (с,з); (с,ч); (с,с). Усього 16 поєднань кольорів.

9. За допомогою дужок вкажи порядок дій, за якого відповіді будуть правильними.

$$160 - 20 + 70 = 70; 140 - 80 + 30 = 30; 370 - 60 - 40 = 350; 1137 - 37 - 200 = 900$$

10. Понови зменшуване і від'ємник. Однакові фігури позначають однакові цифри.

□ ○ △ △

$$\begin{array}{r} \square \circ \quad 6 \\ 2124 \end{array}$$

Відповідь: 5700-3576=2124

Логічні ігри з використанням букв і цифр «Зачаровані слова»

Використовуючи букви ключового слова, склади нові слова.

а	в	т	о	м	о	б	і	л	ь
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

3	4	5

5	8	9	10

9	6	3	4

1	3	4	5

2	8	9

7	8	9	10

3	1	5

2	3	4	5	1

3	1	7	9	6

Шифровка

Склади слова використовуючи алфавіт.

3	24	16	11	27	33

15	18	11	9	15	1

2	7	21	7	10	1

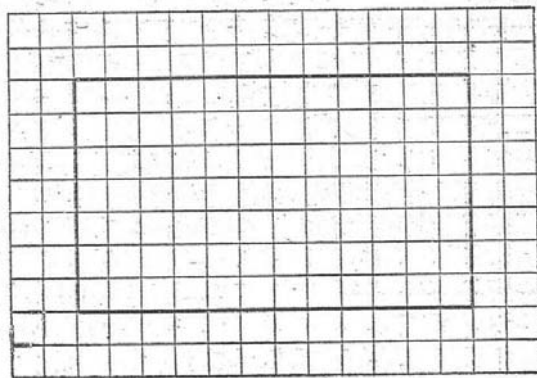
10	19	29	11	23

1	15	3	1	21	12	24	17

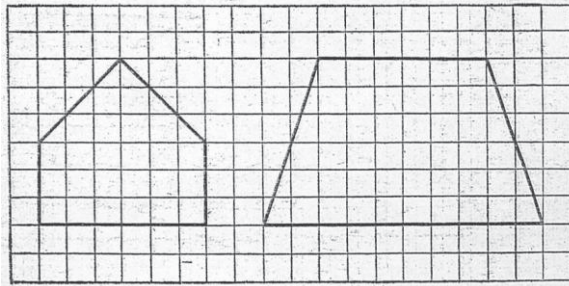
28	7	21	7	20	1	26	1

Логічні вправи з використанням геометричного матеріалу

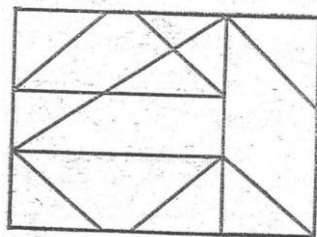
1. Накреслити таку саму фігуру і поділити її на вісім трикутників і один прямокутник.

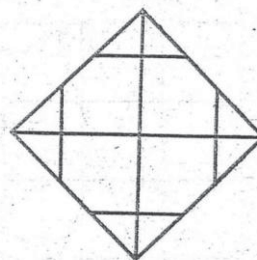
2. З кожної фігури утвори прямокутник і два трикутники.

3. Скільки трикутників, чотирикутників, п'ятикутників у кожній із зображених фігур?

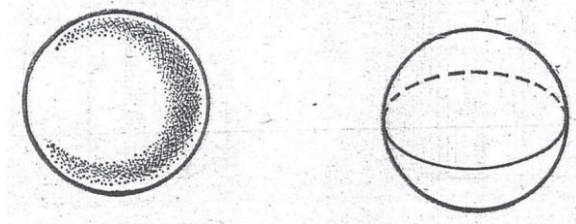

1)

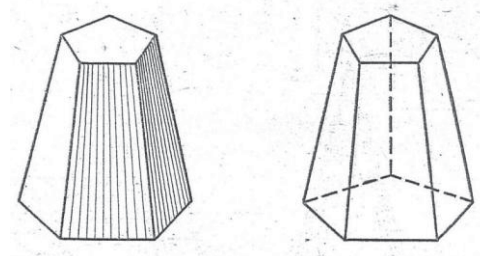

2)

4. Виліпи з пластиліну кулю і розріж її пополам. Яка геометрична фігура буде в перерізі? Наведи приклади речей, що нагадують форму кулі.

5. З яких геометричних фігур складається розгортка зрізаної піраміди?

КОНСТРУЮВАННЯ

Танграм

1. Танграм. Паперовий квадрат розміром 10x10 см розріж на 7 частин так, як показано на малюнку.

А тепер із цих частин спробуй скласти такі зображення тварин і предметів.

Золотий півник

Зайчик

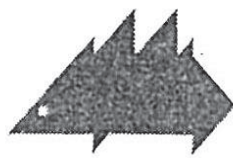
Лебідь

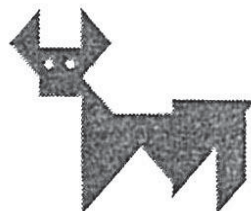
Горбоконик

Верблюду

Їжак

Корова

Качка

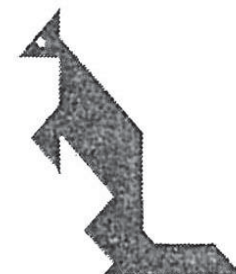
Лев

Лисиця

Папуга

Кенгуру

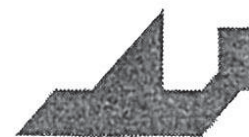
Чайник

Будиночок

Яхта

Літак

Висновок. Активне використання прийомів розумової діяльності з використаннями логічних вправ в процесі засвоєння математичних знань дає змогу:

– залучити молодших школярів до активної пізнавальної діяльності, спрямованої на засвоєння елементів математики;

- сформувати у дітей уміння обґрунтовувати свої дії та критично оцінювати їх;
- підвищити якість засвоєння елементарних математичних понять;
- забезпечити зв'язок між початковою та середньою ланками навчання через підготовку дітей до активної мислинневої діяльності;
- розвинути творчий потенціал учителя початкових класів, стимулюючи його до самостійного складання завдань, розробки різноманітних форм і засобів організації навчальної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богданович М.В. Методика розв'язування задач у початкових класах / М. В. Богданович. – К. : Вища шк., 1984. – 104 с.
2. Давыдов В.В. Проблемы развивающего обучения : учебное пособие [для студентов] / В.В. Давыдов. – М. : ИЦ «Академия», 2004. – 288 с.
3. Друзь Б.Р. Виховання пізнавальних інтересів молодших школярів у процесі навчання / Б.Р. Друзь. – К. : Радянська школа, 1978. – 128 с.
4. Кордемский Б. А. Математическая смекалка / Б. А. Кордемский. – М. : Физматгиз, 1963.
5. Лойд Сэм. Математическая мозаика / Сэм Лойд. – М. : Мир, 1980.
6. Мацько Н. Д. Завдання з математики для І-ІІІ класів / Н. Д. Мацько. – К. : Радянська школа, 1975. – 214 с.
7. Митник О.Я. Логіка, 2 клас : експериментальний навчальний посібник. – [2-е вид.] / О.Я.Митник. – К. : Початкова школа, 2008. – 104 с.
8. Савченко О.Я. Розвиток пізнавальної самостійності молодших школярів / О.Я. Савченко. – К. : Радянська школа, 1982. – 176 с.

***Е. М. Образцова,**
доктор филологических наук, профессор,
профессор кафедры перевода и языкознания,
Международный гуманитарный университет;
К. М. Михно,
студентка 5 курса
факультета лингвистики и перевода,
Международный гуманитарный университет*

РОЛЬ ЦВЕТООБОЗНАЧЕНИЯ В ХУДОЖЕСТВЕННОМ ПРОИЗВЕДЕНИИ (НА ПРИМЕРЕ РОМАНА Ф. С. ФИЦДЖЕРАЛЬДА «НОЧЬ НЕЖНА»)

Актуальность темы определяется ее теоретическим и практическим значением для современных исследований символизма цвета в культуре, и роли лингвистических средств цветообозначения при создании художественных образов. Практическая значимость работы заключается в том, что ее результаты можно использовать в изучении таких научных и учебных дисциплин, как лексикология, стилистика, психолингвистика, когнитивная лингвистика, лингвистика текста и других.